

Deštná

Historie osady Deštná (Töschen) souvisí s kostelem sv. Václava, jehož počátky sahají až do doby před rokem 1230, i když písemné zprávy o něm jsou až ze 14. století. Patří tak k nejstarším kostelům zdejšího kraje. V roce 1352 patřil kostel v Deštné k mělnickému děkanátu, zaznamenáno je, že vdova po Hynku Berkovi Anežka (Agnes) roku 1356 podávala kněze k faře v Deštné a až do roku 1401 jsou známa jména farářů. Další zprávy z doby předhusitské však chybí. V husitské době se farnost stala utrakvistickou, za protireformace byla vrácena katolické církvi, ale neměla vlastního duchovního správce, nýbrž byla spravována střídavě z Dubé, Doks i Mělníka. V letech 1724 až 1784 byl kostel v Deštné filiálním kostelem Tuhaňské farnosti. Samostatnou farností se stala Deštná teprve roku 1891. Nyní je Deštná administrována z Jestřebí, správcem farnosti je jáhen v Dubé.

V letech 1763 – 66 došlo k rozšíření kostela do dnešní podoby. Z původní románské stavby se dochovala okrouhlá apsida, na románský sloh odkazují i sdružená okna ve věži. Barokní přestavba rozšířila kostel kolmo k původní románské kostelní lodi, další větší stavební zásah je datován rokem 1882. V roce 2009 byla dokončena rozsáhlá oprava a kostel byl znovu vysvěcen. Kolem něj se rozkládá starý hřbitov, nad kostelem hřbitov novější. Farní budova, stojící nedaleko kostela, pochází z roku 1784.

Ves Deštná nesla stejné jméno jako potok, který jí protéká. Dnes se tento potok jmenuje Liběchovka a mokřinaté údolí podél jeho horního toku je zařazeno do přírodní rezervace Mokřady horní Liběchovky. Ves Deštná je zmiňována jako součást dědického podílu jednoho ze synů Jindřicha Berky z Dubé Václava v roce 1402, kdy náležela k hradu Čap a později k hradu Zakšina, spolu s nímž ji zdědili Václavovi potomci. V 16. století patřila Deštná k berštejnskému panství a po bitvě na Bílé hoře se dostala k Albrechtu z Valdštejna. Následně se Deštná se Zakšínem staly součástí dokského panství. Ve Valdštejnově době zde byl panský dvorec, na kterém hospodařil nájemce. Budovy tohoto hospodářského dvorce byly postupně zbořeny po II. světové válce.

Ve 20. letech 20. století jsou v Deštné zaznamenáni dva hostinští. Jedna hospoda, roubená, stála naproti kostelu vedle mlýna, druhý velký zděný zájezdní hostinec se nacházel vedle bývalé školy a sloužil svému účelu až do ledna roku 1981. Tehdy při přípravě hasičského bálu vyhořel a již nebyl obnoven. Na jeho místě vyrostl gigantický seník Státního statku Dubá, nyní tuto stavbu využívá zemědělská firma Agrop.

Na ostrožně nad silnicí k Dubé se rozkládá velký areál původně Vranovské zotavovny, která byla postavena před rokem 1930 a o něco později byla rozšířena o nižší přístavbu. Po roce 1945 sloužil objekt jako dětské plicní sanatorium a později jako politická škola okresního výboru KSČ. Od roku 1982 zde sídlí dětský domov. Ve stráni pod návrším jsou zahloubeny skalní sklípky a údolím protéká několik pramenů. Skalní sklípky se nacházejí i v lokalitě Malá Strana (Kleinseite), která je částí osady Deštná. K Deštné patří také samoty Školský vrch (Schulberg), Pietschův vrch (Pietschberg) a Vrabcov (Frabsgraben).

Kromě Mokřadů horní Liběchovky je v Deštné chráněná lokalita zvaná Deštenské pastviny. Tato přírodní památka se nachází asi půl kilometru severně od Deštné a jedná se o stráň stepního charakteru, dnes zarostlou nálety. Celé území Deštné spadá do CHKO Kokořínsko – Máchův kraj. Pod dětským domovem při hlavní silnici je do skalního bloku vytesán památkově chráněný reliéf Madony, v protější skále bývala sušárna ovoce. Kromě reliéfu se památková ochrana vztahuje na kostel sv. Václava, na roubený dům čp. 35 a na roubenou usedlost čp. 32.

Friedrich Bernau napsal, že v Deštné se již v roce 1713 údajně vyučovalo v chalupě, později označené číslem popisným 18, která stávala u odbočky k Malé Straně. V polovině 18. století byla postavena dřevěná školní budova, ale po roce 1830 byla zchátralá natolik, že spodní trámy musely být nahrazeny zdivem, přesto sloužila dál svému účelu. Až roku 1868 byla zahájena stavba nové školní budovy z kamene, zatím pouze jednotřídní čp. 9. O čtrnáct let později byla škola rozšířena na dvoutřídku přístavbou k stávající školní budově. Dva učitelé se zde starali až o 92 dětí, a školní knihovna v té době čítala 138 svazků.

V základní škole v Deštné se vyučovalo až do roku 1979, kdy zde byla škola zrušena. Od té doby děti z Deštné, Zakšína a Bukovce dojíždějí do Dubé. V období po II. světové válce byl vzhled budovy školy poškozen nešetrnými zásahy - instalací nevhodného typu oken a potlačením tvarosloví fasády. V roce 2009 došlo k rekonstrukci tohoto objektu, kde se dnes nachází obchod, pivnice a knihovna. Kromě nové střechy byla vyměněna okna za tvarově vhodnější a citlivěji byla pojednána fasáda.

Mlýnská trasa v rámci projektu „Dubské Švýcarsko – systém odpočívadel“ odvozuje své jméno od množství mlýnů, které na vodotečích v okolí odedávna stávalo a z nichž většina se dochovala dodnes. V Deštné je to velký objekt válcového mlýna (1) naproti bývalé škole, písemně doložený ve druhé polovině 17. století. Byl znovu postaven v roce 1820 po požáru původní stavby, a jeho provoz byl ukončen kolem roku 1970. Nyní budovy mlýna chátrají. Odbornými publikacemi je velmi ceněna zachovalost jeho mlecího zařízení.

Výše proti proudu Liběchovky lze potkat další čtyři mlýny – Vrabcovský (2), Švihovský či Šibeniční (3), Černý (4) a Mlýnek (5). Po proudu v Zakšíně pak Nový mlýn (6) a Bukovecký (7), na Zakšínském potoce další mlýn snad již zmiňovaný 1402 pod jménem Voldanov (8). Na dalších přítocích horního toku Liběchovky stávaly dnes zbořené mlýny Ženský (9) a Křenovský (10). Vodní stavy pro mlynářské účely vyrovnávala soustava rybníků a dlouhých náhonů, místy vedených v náspech, místy zasekaných do skály.

Z Deštné vychází žlutě značená turistická stezka směrem k Dubé. Trasa stezky vede působivým, do skály zapuštěným úvozem.